

**ԳԵՎՈՐԳ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

Հայաստանում Ֆրանսիական համալսարանի իրավագիտության ֆակուլտետի քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի դասախոս  
ՀՀ փաստաբանների պալատի անդամ  
ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, իրավունքի և սոցիոլոգիայի ինստիտուտի հայցորդ



**ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԸ  
ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐԱԿԱՆ  
ԿԱՊԻՏԱԼԻ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ  
ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ**

Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության (այսուհետ՝ ՍՊԸ կամ Ընկերություն) որպես իրավաբանական անձի հիմնական հատկանիշներից մեկը նրա գույքային առանձնացվածությունն է: Գույքային առանձնացվածությունը ընկերության ինչպես տնտեսական, այնպես էլ իրավական գործունեության հիմնք է: «Գույքային առանձնացվածություն ասելով հասկացվում է ինչպես կազմակերպության սեփականությունը չհանդիսացող, բայց նրան ամրացված գույքը, այնպես էլ կազմակերպության սեփական գույքը: Ընդ որում, առանձնացված գույք հասկացությունը նյութական բարիքներից (իրերից) զատ ներառում է նաև իրերի նկատմամբ իրավունքները, պարտականությունները, դրամական միջոցները և այլն»<sup>1</sup>: Ինչ վերաբերում է ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալին, ապա, դա, Ընկերության կանոնադրությամբ հաստատված և դրամական արտահայտությամբ սահմանված որոշակի գումարի չափ է, որի նկատմամբ սեփականության իրավունքը կազմակերպության պետական գրանցման պահից փոխանցվում է ընկերությանը: ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրության մեջ բացակայում է ՍՊԸ-ի «կանոնադրական կապիտալ» հասկացության ձևակերպումը: «Կանոնադրական կապիտալ» հասկացության վերաբերյալ միասնական և ավարտուն մշակում չկա նաև քաղաքացիական իրավունքի տեսական գրականության մեջ:

Մինչև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի<sup>2</sup> (այսուհետ՝ Օրենսգրքը) ընդունումը ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրությամբ «կանոնադրական կապիտալ» հասկացությունն ընդհանրապես չէր օգտագործվում: Նախահեղափոխական ժամանակաշրջանում իրավաբանական անձի գույքային բազայի և մասնավորապես կանոնադրական կապիտալ հասկացության փոխարեն օգտագործվում էին «պահուստային կապիտալ», «բաժնետիրա-

կան կապիտալ», «հիմնական կապիտալ» հասկացությունները: Սովետական ժամանակաշրջանում լայնորեն գործածվում էր «կանոնադրային ֆոնդ» հասկացությունը, որի տակ հասկացվում էր «ձեռնարկությանը ամրակցված հիմնական և շրջանառու ֆոնդերի դրամական գնահատումը, որոնք հաշվառված էին ձեռնարկության հաշվեկշռում»<sup>3</sup>: Նկատի ունենալով այն փաստը, որ ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալ հասկացությունը ներկայիս ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրության մեջ նախատեսվել և օգտագործվում է առանց դրա սահմանումը ձևակերպելու՝ չի կարող քննադատության չարժանանալ: Նշված հասկացության սահմանումը բացակայում է նաև 2001թ. ընդունված «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքում<sup>4</sup> (այսուհետ՝ Օրենք), որով ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալի կարգավորմանը նվիրվել են բազմաթիվ հոդվածներ: Օրենքի 2-րդ գլխի 10-րդ հոդվածը, 3-րդ և «Ընկերության կանոնադրական կապիտալ» վերտառությամբ 4-րդ գլուխը պարունակում են կանոնադրական կապիտալի և դրա հետ կապված հարաբերությունների կարգավորմանն ուղղված այնպիսի նորմեր, ինչպիսիք են՝ կանոնադրական կապիտալի չափը (10-րդ հոդվածի 2-րդ մասի ե/ կետ), ընկերության մասնակցի՝ ընկերությունից դուրս գալու կարգը (10-րդ հոդվածի 2-րդ մասի ե/ կետ), ընկերության կանոնադրական կապիտալում ընկերության մասնակցի բաժնեմասը փոխանցելը (օտարելը) (14-րդ հոդված), մասնակցի բաժնեմասի՝ ժառանգներին կամ իրավահաջորդներին փոխանցման կարգը (16-րդ հոդված), ընկերության կանոնադրական կապիտալում բաժնեմասը գրավ դնելը (17-րդ հոդված), ընկերության կողմից կանոնադրական կապիտալի բաժնեմասը ձեռք բերելը (18-րդ հոդված), կանոնադրական կապիտալում ընկերության մասնակցի բաժնեմասի վրա բռնագանձում տարածելը կամ

www.lawinstitute.am

բռնագրավելը (20-րդ հոդված), բաժնեմասերն ընկերության կանոնադրական կապիտալում (28-րդ հոդված), ավանդներն ընկերության կանոնադրական կապիտալում (29-րդ հոդված), կանոնադրական կապիտալում ավանդների ներդրման կարգը (30-րդ հոդված), կանոնադրական կապիտալի ավելացումը կամ նվազեցումը (31-րդ, 32-րդ, 33-րդ և 34-րդ հոդվածներ): Մեր կարծիքով, ինչպես Օրենսգրքի 98-րդ հոդվածում, այնպես էլ Օրենքի 28-րդ հոդվածում պետք է արտացոլվի կանոնադրական կապիտալ հասկացության սահմանումը, քանի որ այդ հասկացությունն ակտիվորեն օգտագործվում է նշված նորմատիվ իրավական ակտերում, և որ շատ կարևոր է, այդ հասկացությունն օգտագործվում է ինչպես Օրենսգրքի, այնպես էլ Օրենքի համապատասխան հոդվածներում՝ ՍՊԸ-ի պաշտոնական հասկացության մեջ: ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալի պաշտոնական հասկացության բացակայության պայմաններում նշված հասկացությունը իրավաբանական գրականության մեջ կարող է միատեսակ չմեկնաբանվել: Նմանօրինակ իրավիճակ է ստեղծվել Ռուսաստանի Դաշնությունում, որտեղ ոչ քաղաքացիական օրենսգրքում և ոչ էլ ՍՊԸ-ների մասին ֆեդերատիվ օրենքում ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալի պաշտոնական հասկացություն սահմանված չէ: Դրա արդյունքում Վ. Ֆ. Կորեյսկիի և Ռ. Վ. Գավրիլովի համահեղինակությամբ լույս տեսած Բորսայական բառարանում նշված հասկացությունը բացատրվում է հետևյալ կերպ. «Կանոնադրական կապիտալը դրամական այն արժեքն է, որը ներդրվում է բաժնետիրական ընկերության հիմնադրի (հիմնադիրների) կողմից՝ որպես նրա գործունեության մեկնարկային կապիտալ»<sup>5</sup>: Բացի դրանից, ժամանակակից գրականության մեջ առկա են նաև «կանոնադրական կապիտալ» հասկացության այնպիսի սահմանումներ, որոնք նշված երևույթի նյութական իմաստն ընդհանրապես չեն բացահայտում: Ըստ Բերնարի և Կոլլի՝ Ֆինանսա-տնտեսական բացատրական բառարանի՝ «կանոնադրական կապիտալը կազմակերպության ստեղծման ժամանակ նրա կանոնադրությամբ սահմանված կապիտալի չափն է»<sup>6</sup>: «Կանոնադրական կապիտալ» հասկացությունը նմանօրինակ կերպով է բացատրվում նաև Մ. Ի. Կուլագինի կողմից, որի տեսակետի համաձայն՝ «կանոնադրական կապիտալը այն կապիտալն է, որի չափը սահմանվում է կանոնադրությամբ»<sup>7</sup>: Մեկ այլ հեղինակ՝ Ռ. Տ. Բատիստան քննարկվող հասկացությունը բացատրում է հետևյալ ձևով՝ «կանոնադրական կապիտալը մշտական հաշվապահական ցուցանիշ է, որն արտահայտում է կազմակեր-

պության ունեցվածքը»<sup>8</sup>:  
 Որոշ հեղինակներ առաջարկում են «ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալ» հասկացությունը դիտարկել տնտեսական և իրավական տեսանկյուններից: Այսպես, Ն. Ա. Լիտնևայի տեսակետի համաձայն՝ «Տնտեսական առումով կանոնադրական կապիտալը սեփական կապիտալի հիմնական և սկզբնական արտահայտությունն է, հիմնադիրների կողմից կազմակերպության ունեցվածքում նրա կանոնադրական նպատակների իրականացման համար ներդրվող գումար», իսկ քաղաքացիական իրավունքի տեսանկյունից՝ «Կանոնադրական կապիտալը պարտատերերի շահերը երաշխավորող գույքի նվազագույն չափն է»<sup>9</sup>: Սակայն, հասկանալի չէ, թե ինչու է կայանում նշված հասկացությունը տարբեր տեսանկյուններից դիտարկելու անհրաժեշտությունը, եթե դրանք, ըստ էության, ուղղված են «կանոնադրական կապիտալ» հասկացության սահմանմանը: Մեր կարծիքով, դրանց միաձուլման միջոցով ուսումնասիրվող երևույթի բնութագիրն առավել ամբողջական կդառնա: Այս առումով կարելի է համաձայնել Օ. Ա. Մերովոյի կարծիքի հետ, որի համաձայն՝ «ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալի դիտարկումը տնտեսական և իրավական տեսանկյուններից միակողմանի է և իմաստ չկա այդ հասկացությունը սահմանել տարբեր տեսանկյուններից, կախված այն բանից, թե ում կողմից են դրանք դիտարկվում՝ իրավագետի, թե տնտեսագետի, պայմանով, որ մեկ միասնական հասկացության մեջ արտացոլվեն ինչպես այդ կատեգորիայի տնտեսական, այնպես էլ իրավական կողմերը»<sup>10</sup>: «Կանոնադրական կապիտալ» հասկացության կապակցությամբ ընդհանրական մոտեցման կողմնակից է նաև Ի. Ա. Սայապինան, որն առաջարկում է այդ հասկացությունը ձևակերպել հետևյալ կերպ՝ «ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալը ընկերության գույքի նվազագույն չափը սահմանող դրամական արտահայտության մեծությունն է, պարտատերերի շահերը երաշխավորող ընկերության գույքի նվազագույն չափը, որը որոշվում է ընկերության մասնակիցների բաժնեմասերի անվանական արժեքների հանրագումարով»<sup>11</sup>: Սակայն այս հասկացությունը ևս արժանի է քննադատության, ամենից առաջ այն պատճառով, որ կանոնադրական կապիտալի հասկացությունը չի կարելի սահմանել «մեծություն» բառի միջոցով, քանի որ այն ոչ թե ինչ-որ պայմանական միավոր է, այլ իրական, որոշակի քանակի գույք, ընկերության ունեցվածքի անհրաժեշտ նվազագույն մաս, որը հիմնադիրների գույքից առանձնացվում է պարտատե-

www.lawinstitute.am

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

րերի շահերը երաշխավորելու և ընկերության հիմնադիրների (մասնակիցների) պատասխանատվությունը սահմանափակելու համար: Որոշակի նմանություն ունի նաև Ս. Ա. Մակարովի սահմանումը՝ «Կանոնադրական կապիտալը հիմնադիրների ներդրումների հաշվին ձևավորված որոշակի դրամական գումար է, որը նախատեսվում է ընկերության գործունեության, պարտատերերի գույքային շահերի պաշտպանության և հիմնադիրների մասնակցության բաժնեմասերը որոշելու համար»<sup>12</sup>: Չնայած, որ ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալի հասկացության սահմանումը դրա գործառույթների դիտարկման տեսանկյունից ճիշտ է, սակայն չի կարող քննադատության չարժանանալ այն փաստը, որ այդ սահմանումը հեղինակի կողմից կառուցվել է «որոշակի դրամական գումար» բառակապակցության միջոցով: Չէ՞ որ կանոնադրական կապիտալ ասելով հասկացվում են ոչ միայն դրամական գումարները, այլև արժեթղթերը, այլ գույքը կամ գույքային իրավունքները, ինչպես նաև դրամական գնահատում ունեցող այլ իրավունքները, որոնց, որպես ավանդի ներդրման հնարավորությունը նախատեսված է օրենսդրությամբ:

«Կապիտալ» հասկացությունը (լատիներենից՝ capitalis, որը նշանակում է գլխավոր) տնտեսական հարաբերություններում օգտագործվում է գործարարության մեջ կիրառվող համախառն աղբյուրները որոշելու համար<sup>13</sup>: «Աղբյուր» հասկացությունն իր հերթին բացատրվում է հետևյալ կերպ՝ «Դա այն ամենն է, ինչը ծախսվում է արտադրանք թողարկելու և ծառայություններ մատուցելու համար՝ դրամական միջոցներ, արժեքներ, պաշարներ, հնարավորություններ, եկամուտներ»<sup>14</sup>: Ինչ վերաբերում է «կանոնադրական» հասկացության ստուգաբանությանը, ապա այն առաջին հերթին ունի «հիմնական» և միայն երկրորդ հերթին «կանոնադրությամբ հաստատված» նշանակությունները: Այդ պատճառով կանոնադրական կապիտալը ենթադրում է ոչ միայն այն կապիտալը, որը սահմանված է ՍՊԸ-ի կանոնադրությամբ, այլև ընկերության ստեղծման և գործունեության հիմքը՝ նրա գույքային բազան:

Ելնելով վերը նշված նկատառումներից՝ «կանոնադրական կապիտալ» հասկացության համար առաջարկված բոլոր սահմանումներից առավել ընդունելի է Ա. Ն. Կիրսանովի տեսակետը, որը բաժնետիրական ընկերությունների կանոնադրական կապիտալ հասկացությունը ձևակերպում է հետևյալ կերպ՝ «Կանոնադրական կապիտալը կենսունակ բաժնետիրական ընկերության ձևավորման նպատակով հիմնադիրների կողմից

որպես ավանդ փոխանցվող սկզբնական միջոցների դրամական համարժեքով արտահայտված գումարն է, որը բավարար է նրա հետագա զարգացման, պարտատերերի շահերի երաշխավորման համար, և որի նվազագույն չափը սահմանված է օրենսդրությամբ»<sup>15</sup>:

Ինչ վերաբերում է ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալին, ապա հնարավոր ենք համարում նշված հասկացության ձևակերպումը սահմանել հետևյալ կերպ. «ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալը դրամական փոխարժեքով արտահայտված, կանոնադրությամբ նախատեսված չափերով մասերի բաժանված, հիմնադիրների (մասնակիցների) կողմից որպես ավանդ ներդրված Ընկերության գույքի այն նվազագույն չափն է, որն ապահովում է Ընկերության նախնական մեկնարկային գործունեությունը, երաշխավորում է Ընկերության պարտատերերի իրավունքների պաշտպանությունը, որոշում է կազմակերպության հիմնադիրների (մասնակիցների) մասնաբաժինները և սահմանափակում նրանց պատասխանատվությունն Ընկերության պարտավորություններով»:

ՍՊԸ-ի «կանոնադրական կապիտալ» հասկացությունը և «ՍՊԸ-ի գույք» հասկացությունները նույնը չեն: Վերջինիս արժեքը չի համապատասխանում կանոնադրական կապիտալի դրամական փոխարժեքի չափին: ՍՊԸ-ի գույքի համեմատությամբ, ընկերության կանոնադրական կապիտալը, ավելի ճիշտ դրա դրամական փոխարժեքը, ինչպես նաև նրա բաժնեմասերից յուրաքանչյուրի անվանական արժեքը սահմանված են ընկերության կանոնադրությամբ:

Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ հայրենական օրենսդրության մեջ բացակայում են «կանոնադրական կապիտալ» և «ՍՊԸ-ի գույք» հասկացությունների ձևական սահմանումները՝ անհրաժեշտ է դրանց հարաբերակցությունը պարզաբանել այնպես, որպեսզի բացառվի դրանց նույնացման հնարավորությունը:

«Գույք» հասկացությունն իրավաբանական գրականության մեջ օգտագործվում է մի քանի իմաստներով: Այսպես, Ի. Վ. Երշովան այս հասկացությունը մեկնաբանում է երեք իմաստներով: Առաջին հերթին «գույք» հասկացության տակ հասկացվում է առարկաների և նյութական այլ արժեքների ամբողջությունը, այդ թվում՝ դրամը և արժեթղթերը: Երկրորդ հերթին այս հասկացության տակ հասկացվում են առարկաները և գույքային իրավունքները: Եվ երրորդ իմաստով «գույքն» իրենից ներկայացնում է առարկաների, գույքային իրավունքների և պարտականությունների ամբողջու-

թյուն, որոնք բնութագրում են իրենց կրողի գույքային դրույթունը<sup>16</sup> :

Լ. Վ. Լապաչի կարծիքով՝ «Ներկայիս օրենսդրությունը «գույք» հասկացության կառուցվածքը ճշտելու և դրա բովանդակությունը պարզելու կարիք ունի, որը հնարավոր է կատարել եռատարր համակարգ կառուցելու միջոցով՝ առարկաներ, ներառյալ դրամ և արժեթղթեր, գույքային իրավունքներ և այլ գույք»: «Այլ գույք» ասելով՝ հեղինակը ենթադրում է, որ դրա տակ մտնում են այնպիսի կատեգորիաներ, ինչպիսիք են էներգիան և հզորությունը<sup>17</sup> :

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի դատական պրակտիկայի համաձայն՝ անձի սեփականության ներքո կարող է գտնվել ցանկացած գույք, որը կարող է արտահայտված լինել ինչպես նյութական (առարկաների), այնպես էլ առարկաների նկատմամբ իրավունքների և պահանջի իրավունքի տեսքով: Ինչպես նշում է Լ. Վ. Լապաչը. «առանձին դեպքերում դատարանը արտահայտում է այն կարծիքը, որ «գույք» տերմինը վերաբերում է բոլոր տեսակի անբաժանելի իրավունքներին, որոնք հայցվորն ունակ է ապացուցել: Այստեղ, անկասկած, մտնում են ֆիզիկական սեփականություն չհանդիսացող մասնավոր իրավունքի այնպիսի ակտիվներ, ինչպիսիք են բաժնետոմսերը և դրամական պահանջները, որոնք հիմնված են պայմանագրի կամ դելիկտի վրա»<sup>18</sup> : Նշենք, որ «գույք» տերմինի տակ դելիկտային պարտավորությունների դիտարկման կողմնակից է նաև Վ. Կեսյանը, որի տեսակետի համաձայն՝ «Գույքի, որպես սեփականության իրավունքի օբյեկտի դերում հանդես են գալիս նաև դելիկտային պարտավորություններից ծագող իրավունքները»<sup>19</sup> :

Եթե «գույք» հասկացությունը դիտարկենք որպես առարկաների ամբողջություն, գույքային իրավունքներ և պարտականություններ, ապա պարզ է դառնում, որ «ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալը» այլ հասկացություն է, քան «ընկերության գույք» հասկացությունը, քանի որ «կանոնադրական կապիտալ» հասկացությունը չի կարող ներառել պարտքեր, այսինքն՝ գույքային պարտավորություններ: Հետևաբար, ՍՊԸ-ի գույք ասելով պետք է հասկանալ ընկերության տիտղոսային տիրապետման տակ գտնվող իրերը՝ շարժական և անշարժ գույքը (իրերը, գույքային համալիրները, հողային տարածքները և այլն), դրամը, արժեթղթերը, այլ գույքն ու գույքային իրավունքները (իրերի նկատմամբ իրավունքներ և գույքի կապակցությամբ ծագող պարտականություններ), մտավոր գործունեության արդյունքները, դրանց նկատմամբ

բացառիկ իրավունքները (մտավոր սեփականություն): ՍՊԸ-ի ունեցվածքի մեջ են մտնում նաև ընկերության կողմից իր գույքի օգտագործման արդյունքում ստացված պտուղները, արտադրանքը և շահույթը:

ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալի և ՍՊԸ-ի գույքի միջև էական տարբերություններից մեկն էլ կայանում է նրանում, որ ի տարբերություն ՍՊԸ-ի գույքի կազմի փոփոխության՝ նրա կանոնադրական կապիտալի ձևավորման համար օրենսդրությամբ, ինչպես նաև առանձին ընկերության կանոնադրությամբ սահմանված են որոշակի պահանջներ, որոնց պահպանումը պարտադիր է ընկերության հիմնադիրների (մասնակիցների) համար: ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալի կազմի և չափի փոփոխումը հնարավոր է միայն ընկերության հիմնադիրների ընդհանուր ժողովի որոշմամբ՝ ընկերության կանոնադրության մեջ համապատասխան փոփոխություններ կատարելու և այդ փոփոխությունները պետական գրանցման ենթարկելու միջոցով (Օրենքի 33-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ պարբերություն): ՍՊԸ-ի՝ որպես իրավաբանական անձի, գույքն ու պարտավորությունները արտացոլվում են նրա հաշվապահական հաշվեկշռում, որն իրենից ներկայացնում է կազմակերպության տնտեսական միջոցների վերաբերյալ տեղեկություններ, որոնք կոչվում են ակտիվներ: «Ակտիվները ներառում են հիմնական միջոցները, ոչ նյութական ակտիվները, ֆինանսական ներդրումները, պահուստները, դեբիտորական պարտքը. իրենց հերթին պասիվների մեջ հաշվառվում են կազմակերպության կապիտալներն ու ռեզերվները, կարճաժամկետ և երկարաժամկետ փոխառու միջոցները, դեբիտորական պարտքը»<sup>20</sup> :

Խոսելով ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալի կառուցվածքի մասին՝ պետք է նկատի ունենալ ոչ թե դրանում ընկերության հիմնադիրների ներդրումները (նշված հարաբերությունը իրավաբանական գրականության մեջ մեկնաբանվում է որպես հիմնադիրների կողմից ընկերության կանոնադրական կապիտալում դրամական կամ ոչ դրամական ավանդների ներդրման գործընթաց<sup>21</sup>), այլ կանոնադրությամբ սահմանված չափերով բաժնեմասերի հանրագումարը: Այսպես, Ե. Ա. Իգնատովան ընդգծում է, որ «ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալը բաղկացած է ընկերության մասնակիցների բաժնեմասերի անվանական արժեքից»<sup>22</sup> : Այստեղ անհրաժեշտ է կանգ առնել ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալում մասնակցի բաժնեմասի իրավական բնույթի ուսումնասիրության և մեկնաբանության վրա:

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալում մասնակցի բաժնեմասի հասկացության և իրավական բնույթի մասին գոյություն ունեն տարբեր մտտեցումներ: Դրանցից մեկի համաձայն՝ բաժնետոմսը կամ ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալում բաժնեմասը պարտավորական իրավունք է: Այս դիրքորոշման կողմնակիցներից են՝ օրինակ Ա. Ա. Իզնատենկոն և Ս. Ն. Մովչանը՝: Զննարկվող դիրքորոշման կողմնակից է նաև Վ. Պ. Կամիշենսկին, որը նշված հարաբերությունը բնութագրում է հետևյալ կերպ՝ «ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալում մասնակցի բաժնեմասը պարտավորական-իրավական բնույթի սուբյեկտիվ քաղաքացիական իրավունքների ամբողջություն է: Դրանք ՍՊԸ-ի մասնակիցների կողմից ձեռք են բերվում ընկերության կանոնադրական կապիտալում իրենց ներդրած ավանդի փոխարեն»<sup>24</sup>: Իսկապես, Օրենսգրքի 50-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է, որ իրավաբանական անձի գույքի կազմավորմանը մասնակցելու կապակցությամբ՝ նրա հիմնադիրները (մասնակիցները) այդ իրավաբանական անձի նկատմամբ ունեն կամ չունեն պարտավորական իրավունքներ:

Նշված խնդրի կապակցությամբ մեկ այլ կոնցեպցիա է առաջ քաշում Ս. Դ. Մոզիլսկին, որի տեսակետի համաձայն՝ «կանոնադրական կապիտալում բաժնեմասը, լինելով քաղաքացիական իրավունքի օբյեկտ, ոչ այլ ինչ է, քան գույքային իրավունքների տարատեսակ, քանի որ վերջիններիս վերագրվում են մասնակիցների սուբյեկտիվ իրավունքները, կապված գույքի տիրապետման, օգտագործման և տնօրինման իրավագործությունների հետ, ինչպես նաև այն նյութական (գույքային) պահանջները, որոնք ծագում են քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցների միջև գույքը բաժանելու կամ փոխանակելու դեպքում»<sup>25</sup>:

Նմանատիպ կարծիք է հայտնում նաև Ն. Բեգունովան, որը գրում է՝ «ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալում բաժնեմասը վերապահում է իրավունքների հետևյալ ծավալը՝ ընկերության շահույթից մասնաբաժին ստանալու, ընկերությունից

դուրս գալու կամ հեռացվելու դեպքում կանոնադրական կապիտալում իր բաժնեմասի իրական արժեքը ստանալու, լուծարման դեպքում պարտատերի պահանջները բավարարելուց հետո ավելացած գույքից մասնաբաժին ստանալու իրավունք»<sup>26</sup>: Մեր կարծիքով, պետք է համաձայնել Ի. Ա. Մայակինայի այն տեսակետին, որ. «այդ դիրքորոշմամբ հաշվի չի առնվում այն հանգամանքը, որ ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալում բաժնեմաս ունեցող մասնակցի ոչ բոլոր իրավունքներն են, որ ունեն գույքային բովանդակություն»<sup>27</sup>: Մեր կարծիքով ևս, այդպիսի դիտարկումն արդարացված կարող է լինել միայն այն դեպքում, երբ հիմնադիրների և ՍՊԸ-ի միջև ծագած իրավահարաբերության օբյեկտի դերում հանդես են գալիս գույքը կամ գույքային իրավունքները, քանի որ չի կարելի իրավունքների այդ զանգվածում բացառել Օրենսգրքի 132-րդ հոդվածով սահմանված այնպիսի օբյեկտների հնարավոր առկայությունը, ինչպիսին օրինակ տեղեկատվությունն է: Հետևաբար՝ գիտական այն մտտեցումը, որի համաձայն՝ ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալում մասնակցի բաժնեմասը բովանդակում է միայն գույքային իրավունքներ, մերժում է ՍՊԸ-ի և մասնակիցների միջև պարտավորական այլ հարաբերությունները:

Ելնելով վերոգրյալից՝ կարելի է եզրակացնել, որ ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալում բաժնեմասը քաղաքացիական իրավունքի առանձնահատուկ օբյեկտ է, որն ամբողջությամբ չի մտնում ոչ առարկաների, այդ թվում դրամի և արժեթղթերի, այլ գույքի կամ գույքային իրավունքների մեջ, և ոչ էլ ոչ նյութական բարիքների մեջ: ՍՊԸ-ի կանոնադրական կապիտալում բաժնեմասն ունի այնպիսի հատկություններ, որոնք ընդհանրական նշանակություն ունեն քաղաքացիական իրավունքի բոլոր օբյեկտների համար և ապահովում է համապատասխան իրավունքը կրող սուբյեկտների նյութական և ոչ նյութական կարիքների բավարարման ունակությունը:

<sup>1</sup> Տե՛ս Բարսեղյան Ս. Կ. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական իրավունք: Երևանի համալսարանի Հրատարակչություն, Երևան, 2006թ., էջ 116:

<sup>2</sup> Տե՛ս ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքը// ՀՀՊՏ 1998/17 (50), 10.08.1998:

<sup>3</sup> Տե՛ս Сергеева Е. В. Правовой статус общества с ограниченной ответственностью//Право и государство. Теория и практика. 2006. N 11. С. 73-74.

<sup>4</sup> Տե՛ս «Մահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենք// ՀՀՊՏ 20010/38 (170), 07.12.2001:

<sup>5</sup> Տե՛ս Корелский В. Ф., Гаврилов Р. В. Биржевой словарь. Т 2. М., 2000. С. 346.



- <sup>6</sup> Տե՛ս Բերնար և Կոլլ. Толковый экономический и финансовый словарь: французская, русская, английская, немецкая, испанская терминология. Т 1. М., 1997. С. 287.
- <sup>7</sup> Տե՛ս Կулагин М. И. Избранные труды. М., 1997. С. 85.
- <sup>8</sup> Տե՛ս Բатиста Р. Т. Правовое регулирование акционерных обществ в Панаме: Автореф., Дисс... канд. юрид. наук. М., 1987. С. 80. Цит. по изд.: Тарасенко Ю. А., Кредиторы: защита их имущественных прав. М., 2004. С. 39.
- <sup>9</sup> Տե՛ս Լытнева Н. А. Учет и анализ уставного капитала при создании, реорганизации и ликвидации обществ с ограниченной ответственностью. М., 2004. С. 12.
- <sup>10</sup> Տե՛ս Серова О. А. Право собственности обществ с ограниченной ответственностью. Дисс... канд. юрид. наук: 12.00.03. Коломна. 2001. С. 64.
- <sup>11</sup> Տե՛ս Саяпина И. А. Функции и структура уставного капитала общества с ограниченной ответственностью//Право и политика. 2006. N 6. С. 5
- <sup>12</sup> Տե՛ս Макаров С. А. Общество с ограниченной ответственностью как субъект гражданского права. Дисс... канд. юрид. наук: 12.00.03. Саратов. 2004. С. 8.
- <sup>13</sup> Տե՛ս Энциклопедический словарь бизнесмена: менеджмент, маркетинг, информатика./Под общей редакции М. И. Молдованова. Киев. 1993. С. 340.
- <sup>14</sup> Տե՛ս Вечканов Г. С., Вечканова Г. Р. Словарь рыночной экономики. СПб. 1995. С. 424.
- <sup>15</sup> Տե՛ս Կирсанов А. Н. Порядок формирования и изменения уставного капитала акционерных обществ по российскому и английскому праву. Дисс. канд. юрид. наук. 12.00.03, М., 2006, С. 105.
- <sup>16</sup> Տե՛ս Ершова И. В. Имущество и финансы предприятия. Правовое регулирование: Учебно-практическое пособие. М., 1999, С. 60.
- <sup>17</sup> Տե՛ս Лапач Л. В. Проблемы строения категории “имущество” в российском гражданском праве: Автореф. Дисс. канд. юрид. наук:12.00.03. Ростов-на-Дону. 2007, С. 8-9.
- <sup>18</sup> Տե՛ս Лапач Л. В. Понятие “имущество” в российском праве и в Конвенции о защите прав человека и основных свобод./Российская юстиция. 2003, С. 18.
- <sup>19</sup> Տե՛ս **Չարապետյան Ն.** «Սեփականության անձեռնմխելիության սկզբունքը քաղաքացիական իրավունքում», Թեկնածուական ատենախոսություն, Երևան, 2010թ., էջ 27: **Kesyan V.**, Russia, Application no. 36496/02, 19 հոկտեմբերի 2006թ.:
- <sup>20</sup> Տե՛ս Ершова И. В., Նշված աշխատ. էջ 62.
- <sup>21</sup> Տե՛ս Саяпина Н. А., Функции и структура уставного капитала ООО//Право и политика. 2005, N 6, С. 6.
- <sup>22</sup> Տե՛ս Игнатова Е. А. Комментарий к федеральному закону “Об ООО”. Постатейный. М., 2004, С. 60.
- <sup>23</sup> Տե՛ս Игнатенко А. А., Мовчан С. Н. Комментарий к федеральному закону “Об ООО”. М., 1999, С. 136.
- <sup>24</sup> Տե՛ս Камышенский В. П., Некоторые особенности формирования уставного капитала ООО//Актуальные проблемы частноправового регулирования. Материалы всероссийской четвертой научной конференции молодых ученых. Самара, 23-24 апреля 2004г./отв. ред. Ю. С. Пивоваров, В. Д. Рузанова. Самара. 2004, С. 79.
- <sup>25</sup> Տե՛ս Могилевский С. Д. Органы управления хозяйственным обществом: Правовой аспект: Монография. М., 2001, С. 79.
- <sup>26</sup> Տե՛ս Бегунова Н. Наследование долей в ООО. Юрист. 2004, N 15, С. 4.
- <sup>27</sup> Տե՛ս Саяпина И. А. Функции и структура уставного капитала ООО//Права и политика. 2005, N 6, С. 6.

#### РЕЗЮМЕ

##### **Понятие и структура уставного капитала общества с ограниченной ответственностью**

В статье анализированы точки зрения и мнения о понятии уставного капитала и его структуры, вошедшие в обиход правовой литературы и законодательства. На основе их обобщения и подытоживания, сформулирована характеристика и структуры уставного капитала общества с ограниченной ответственностью, которая может заинтересовать студентов юридических вузов и аспирантов, а также субъектов бизнес права как в теоретическом, так и в практическом плане.

#### SUMMARY

##### **The concept of charter capital of limited liability organization**

The article analyses the views and opinions about the concept of charter capital and its structure circulated in legal literature and legislation. On the basis of their review and summary, a description of the charter capital and structure of limited liability organization was formulated which can be of interest for students of law schools and post-graduates in law as well as business entities both in theoretical and practical aspects.